

Preek over Johannes 2:13-25, de tempelreiniging

Gehouden op de 3^e zondag van de zomer, 3 juli 2022, in de Kogerkerk te Koos aan de Zaan

Gemeente van Christus,

“Wow!” Dat was mijn reactie toen ik de tempelreiniging voor het eerst had gelezen. Ik weet het nog goed, een jaar of 17, 18 moet ik oud zijn geweest. Eindelijk eens iets anders dan die zachtaardige, duldzame, vroom-biddende Jezus! Niet dat daarmee iets mis was, nee, maar deze afwisseling voelde wel alsof er een raam werd opengegooid, en de frisse lucht van het besef binnengewaaid kwam dat Jezus dus ook woedend kan worden en doortastend een grens kan trekken als hij onrecht ziet. Bij de ontheiliging van de tempel te Jeruzalem door het misbruik van profijtzucht en winstmaximalisering strijkt hij niet minzaam over z'n hart. Nee, dan drijft hij de offerdieren naar buiten, leegt hij kassa's op de grond, gooit hij tafels omver en veroorzaakt hij een reuze chaos!

In mijn tienertijd werd de tempelreiniging mijn lievelingstekst, ik begreep hem meteen: als oproep om in actie te komen, als vermaning om moedig te zijn en ook eens radicaal te gaan handelen: De navolging van Jezus is namelijk niet alleen maar aangenaam of comfortabel en vereist beslist óók actie! Als je 17, 18 jaar oud bent, als je je zorgen maakt over het gat in de ozonlaag en als je een demonstratie tegen de Iraq-oorlog organiseren een prima besteding van je weekend vindt, dan klinkt dit allemaal als muziek in je oren.

In de loop van de jaren is natuurlijk veel veranderd en inmiddels, met bijna 50, lees ik deze tekst anders. In het middelpunt staat niet de zweep en niet die unieke woede-uitbarsting van Jezus. Maar eerder waarvoor hij hier vecht, wat hij met zijn woede wil verdedigen, wat hij terug naar het centrum van onze aandacht wil brengen: Al dit hier moet weg uit de tempel, zegt hij, omdat de tempel geen warenhuis is. Nee, dit is een huis van God, waar ruimte moet zijn voor heiligheid! Zo scherpt Jezus onze blik voor waar het in de tempel eigenlijk om moet draaien! We zullen zien, hoop ik, dat dit in niets minder actueel is dan mijn lezing van deze tekst toen ik nog regelmatig met een spandoek in mijn handen door het centrum van Berlijn liep.

Want ook vandaag de dag is alles wat ook maar in de verste verte naar heiligheid riekt in ons land, in onze steden en in onze levens in het beste geval naar de uiterste rand van onze waarneming en in het ergste geval het verdoemhoekje in geduwd. Ga maar naar hoeveel plek in onze steden wordt gereserveerd voor commercie en consumptie, voor boodschappen doen en winkelen, voor het maken van profijt en het najagen van winst, voor economische transacties voor diensten of goederen. En vergelijk al die zeeën aan ruimte eens met de weinige piepkleine eilandjes die volledig vrij van welke economische nut dan ook zijn.

Dat laatste claimt Jezus voor de tempel. Die moet, al Salomo bepaalde dat, zoals wij hoorden, bij de inwijding, een heilige plek zijn, uitgekozen, bestemd en afgezonderd om enkel en alleen aan God toe te behoren. Een plek waar mensen wensen te zijn zonder dat ze daar werken, zonder daar direct een definieerbaar doel voor of een meetbaar nut aan te hebben. Een plek waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en waar die ontmoeting groter is dan de som van alle aanwezigen, omdat op die plek ook iets of iemand ervaren kan worden die onze werkelijkheid overstijgt. Een plek waar je de hemel kunt zien, terwijl hij wel een plafond heeft, waar mensen een zin kunnen ontdekken die aan hun levens een eenheid verleent. En die tegelijkertijd een volheid van het leven vormgeeft, ook al ben je er eigenlijk in je eentje. Oh, en heel belangrijk: een plek die al dit vermag, waar je al dit kunt vinden – helemaal gratis en om niet.

Hand op het hart: Hoeveel van zulke plekken ken je? Hoeveel van zulke gebouwen zijn er überhaupt?

Dezelfde vergelijking zouden wij kunnen maken rond de tijd die ons op aarde is gegund. Want hoeveel daarvan spenderen wij aan iets dat een definieer- en meetbaar doel dient, dat van economisch nut is, voor onszelf of voor anderen? Dat het vergaren of spenderen van waarde dient? En vergelijk al die zeeën aan tijd eens met die paar uurtjes elke maand die volledig vrij van welk doel, van welke economische nut dan ook zijn.

Let wel: Met deze vergelijking wil ik nadrukkelijk niet zeggen, dat economische activiteiten uit den boze of zinloos zijn. Echter moeten wij, die we hier in de kerk of thuis voor de livestream van deze dienst zitten, het ons wel aantrekken, dat Jezus niet enkel een afgezonderde plek op een heuveltje in Jeruzalem voor de heiligheid van Gods woonplaats claimt, maar ook een deel van onze levens. Het christendom gaat verder dan alleen kerken, dan gebouwen van hout en steen voor God te claimen. Nee, christen zijn betekent het cadeau van Gods menselijkheid in jezelf, in je eigen leven te ervaren! Doordat God in Jezus mens werd, werden alle mensen, alle evenbeelden van God hier op aarde, geheiligd. Heilig kunnen niet enkel sommige plekken zijn en ook niet alleen sommige mensen,

zoals heiligen, priesters of dominees – nee, heilig, dat zijn door Gods genade alle mensen. Omdat de zoon van God, omdat Jezus mens werd, kunnen alle mensen deelhebben aan zijn goddelijke natuur. Omdat Jezus mens werd, zijn wij tempel van God! Deze heiligheid van alle mensen en wat wij mensen daarmee voor ons, voor anderen, voor alles wat leeft en heel de schepping doen, dát is het fundament van de onaanraakbare waardigheid van elk mensenleven. En dat moet tegelijkertijd ook de basis zijn voor elke voorstelling over wat rechtvaardig is.

Onze opdracht laat zich daarom goed in een enkele zin samenvatten: Doe het net als Jezus en wordt mens.

Alleen: hoe doe je dat, mens worden? In een wereld vol warenhuizen en billboards die eisen: wordt consument! In een wereld vol influencers en coaches die eisen: wees succesvol, wordt rijk, werk aan je perfect uiterlijk! In een wereld waar superster, miljonair en supermodel steeds sterker begeerde levensdoelen worden? In Noordwijk zit een kaakchirurg in onze kerkenraad, die af en toe over collega's van hem in de schoonheidschirurgie klaagt, hij noemt ze "botox-pauzen". Volgens mij kun je stellen dat de schoonheid-cultus waaraan zij miljoenen verdienen een moderne versie is van de offercultus in het oude Israël: Toen ging het erom, in Gods ogen zo goed mogelijk ervoor te staan. Nu offeren mensen zichzelf op om in de ogen van anderen zagezegd perfect eruit te zien, voor een tijdje tenminste. Ik vind zelf dat deze cultus, dit krampachtige zoeken naar het perfecte uiterlijk tenminste een stukje afbreuk doet aan de mens als de heilige tempel van God. Hoe kunnen, vooral jonge mensen ruimte scheppen leren om te kunnen ontdekken wat er werkelijk toedoet in het leven?

"Waar God niet is, daar zegevieren spoken", schreef de Duitse dichter Novalis. Waar God niet is, wordt niets beter, humaner, vrijer. Spookachtig zijn alle verlangens naar de schone schijn, alle hebzucht, concurrentiedrift, verspillingenzucht, oorlogsgeweld en vernietiging van onze planeet! Allemaal veroorzaakt door mensen die naar de wereld kijken en niets kunnen zien wat écht van waarde, wat écht heilig is, wat enkel aan God toebehoort. En die de aarde daarom als in bezit te nemen, kolonialiseerbare ruimte en als leeg te roven schatkamer misbruiken.

Voor hen staat niet heiligheid, niet het zijn in het centrum, maar het hebben. Niet wie wij zijn, is beslissend, maar wat wij bezitten. En dat wij altijd naar onze behoeftes om meer te kunnen bezitten mogen luisteren, dat de bevrediging van die behoeftes ook zo snel mogelijk gerealiseerd kan worden. Daarom leven wij inmiddels in een wereld waar wij niet alleen vanuit onze luie stoel de halve wereld met enkele muisklikken kunnen bestellen, maar waar wij in die luie stoel zelfs al binnen tien minuten de zak chips kunnen opentrekken waar we net spontaan zin in kregen, maar die we toen nog niet in huis hadden. Flitsbezorgers maken mogelijk dat het refrein van die aloude Queen-klassieker als levensmotto steeds meer binnen handbereik geraakt: I want it all, I want it all, I want it all and I want it now!" Afgunst en voortdurende ontevredenheid, hebzucht en losbandigheid zijn de gevolgen.

Godzijdank wordt echter ook de tegenbeweging hiervan steeds sterker en ook steeds creatiever. De jonge, nu opgroeiende generatie geeft mij veel hoop, met hun verzet tegen het marktdenken, de uitbuiting van de planeet, de voortdenderende klimaatramp en tegen al het onrecht dat daarmee gepaard gaat. Ze laten zien dat een andere wereld, gebouwd op duurzame en rechtvaardige waarden, mogelijk is – bezit en winstmaximalisering zijn voor hen over het algemeen al veel minder belangrijk dan nog voor hun ouders. In plaats van te bezitten, wordt veel meer gedeeld, geruild en gratis weggegeven – en hier bieden apps en het internet ongekeerde kansen!

Zo zitten wij thuis samen met enkele honderd buurtgenoten in een app-groep genoemd "gratis vraag en aanbod", waar iedereen wat hij of zij niet meer nodig heeft, van speelgoed over kleding tot en met keukengerei en kamerplanten met een fotootje opzet. Bijna altijd wordt het nog geen uur later door een blijde buurtgenoot opgehaald.

En naar mijn nieuwe kerkgemeente in Noordwijk rijd ik in een auto van een coöperatie van inmiddels 45 buurtgenoten die samen zes geleasde elektrische deelauto's beheren. 26 leden hebben daarom hun eigen auto afgeschaft. Wie daarover meer wil weten, kan mij na de dienst graag aanspreken. Dat deze coöperatie zonder winst-oogmerk werkt, maakt daarbij een wereld van verschil! Toen door Corona steeds meer afspraken niet doorgingen, moest ik regelmatig minder lang in Noordwijk blijven dan ik mijn auto gereserveerd had. Het voelde als verspilling, om hem al terug te brengen, terwijl ik voor langer geboekt en dus ook betaald had. "Geen enkel probleem", was de reactie, toen ik daar iets van zei. "Maken wij toch een knopje in de app, dat je al rijdende je boeking kunt inkorten? Wij hoeven hier toch niets aan verdienen?" Mijn verbazing hierover voelde bijna heilig.

Gemeente van Christus, wij zijn de tempel van God, deze wereld is een tempel van God. Laten ook wij ons ertegen verzetten dat deze tempel van God gekaapt wordt door handelaren, winstmaximalisten, fetisjisten van de schone schijn en door priesters van de kerk van het bezit, voor wie niets echt heilig is. Nee, in tegendeel: Laten wij het net zoals Jezus doen. En mens worden.

Amen.